

Tóth Zoltán Balázs

**Szíria fejlődési íve 1980-tól
napjainkig**

**A gazdasági és politikai mérföldkövek
áttekintése 2000- 2009. között**

Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat

A Politikai Spektrum Alapítvány
elektronikus (online) megjelenésű időszaki kiadványa

Gyorselemzés sorozat főszerkesztő:

Tóth Zoltán Balázs

Szakmai lektor:

Antal Kristóf

Kiadó:

Politikai Spektrum Alapítvány
1016 Budapest, Mészáros utca 64.
Tel.: +3630-473-3508
Honlap: www.politikaispektrum.hu
E-mail: kapcsolat@politikaispektrum.hu

© Tóth Zoltán Balázs 2018.
© Politikai Spektrum Alapítvány, 2018.

ISSN 2630-8088

Absztrakt: Bassár el-Aszad elnökségének első évtizede a gazdaság fejlesztésére, valamint Szíria nemzetközi kapcsolatainak rendezésére fókuszált. A „szelektív liberalizáció” mindazonáltal nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, köszönhetően Szíria regionális szerepvállalásának, illetve a politikai érdekek előtérbe helyezésével a gazdaság racionalizálásához képest.

Kulcsszavak: Szíria, Egyesült Államok, gazdasági reform, „szelektív liberalizáció”, nemzetközi kapcsolatok

Abstract: The first decade of Bashar al-Assad's presidency have been focused on the development of economy and the reorganization of Syria's international relations. However, the “selective liberalization” was not a successful process, due to Syria's regional role, and the supremacy of political interests compared to the economic ones.

Keywords: Syria, United States, economic reform, “selective liberalization”, international relations

BEVEZETÉS

Háfez el-Aszad három évtizeden keresztül irányította Szíriát, azonban az 1990-es évek – az ország nemzetközi újrapozicionálásán és óvatos reformokon túlmenően – a zökkenőmentes utódlási folyamatra is fókuszált. Az eredeti elképzeléseket felülírta fia, Bász el-Aszad halála, és megkezdődött másik fia, Bassár el-Aszad felkészítése az elnöki tisztség betöltésére.

Ennélfogva a civil pályára készülő Bassár el-Aszad az 1990-es évek közepétől a szír hatalmi elit egyik megkerülhetetlen szereplőjévé nőtte ki magát. Politikáját a korrupció elleni harc, illetve modernizációs törekvések mentén határozta meg, amely némi bizakodásra adott okot akár a lakosság, akár a nyugati országok számára.

Miután Háfez el-Aszad 2000. június 10-én elhunyt, így a mindössze 34 éves fia vált a legfőbb politikai hatalom várományosává. Az elnöki tisztség utódlása kapcsán nem merültek fel kérdések, ugyanis a hosszú felkészítés mellett a jogi környezet is támogatta a személyváltást¹. Mindössze egyetlen formalitás igényelt beavatkozást, mégpedig az alkotmányban rögzített, az elnöki tisztség betöltéséhez szükséges kort 40 évről 34 évre szállították le.

¹ Bővebben lásd Tóth, 2018a

Mivel nem volt ellenjelölt, a lakosság egy véleménykinyilvánító népszavazáson voksolhatott az új elnökre, ahol a szavazatok 97 százalékát szerezte meg².

Az elnök személyében bekövetkező változás indította útjára a Damaszkuszi tavasz néven elhíresült folyamatot, amely teret nyitott a rendszerrel kritikus értelmiségiek véleménykinyilvánításának. Első körben a 99-ek Nyilatkozata, majd az 1000-ek Nyilatkozata fogalmazott meg követeléseket a központi kormánnyal szemben – ugyanakkor Bassár el-Aszad elnökségét nem kérdőjelezték meg. Jóllehet a központi kormányzat nem ismerte el a nyilatkozatokat, a politikai és gazdasági reformok egy rövid ideig mégis együtt mozogtak a követelések egy részével.

„SZELEKTÍV LIBERALIZÁCIÓ”

Az 1980-as években a gazdasági liberalizációt a külföldi tőke becsatornázásának felpörgetése mozgatta, mivel a gyengélkedő szovjet pólus, illetve az arab országok nem tudtak a korábbiakhoz hasonló mennyiségű tőkét befektetni / folyósítani Szíria számára³. Az 1990-as években végbement események – a szovjet pólus, illetve a Szovjetunió felbomlása, az Egyesült Államok hegemon hatalmi szerepének kialakulása – arra készítették a fejlődő országokat, hogy rendezzék kapcsolataikat a nyugati államokkal, egyben alkalmazkodjanak a világgazdaság és világpolitika írott és íratlan szabályaihoz.

Szíriában a 2000-es évek elején, Bassár el-Aszad elnökségének kezdetén kifejezett államcélként fogalmazódott meg a politikai és gazdasági nyitás, amely nyomán az ország teljes értékű tagként integrálódhat a világgazdaságba és a nemzetközi politikai közösségbe.

A rendszerkritikus hangoknak teret adó társadalmi mozgalom, a Damaszkuszi tavasz a 2000-es évek elején kéz a kézben járt az állami reformokkal, jóllehet a két folyamat között nem volt hivatalos kapcsolódási pont. Mind a lakosság, mind a nyugati országok számára pozitív fejlemények bizakodásra adtak okot a jövőre nézve, miszerint Bassár el-Aszad talán felszámolja az apja által felépített rendszert.

Ugyan a politikai alrendszer tekintetében nem történtek átfogó változások – a legfőbb politikai hatalom apáról fiúra szállt egy de facto véleménynyilvánító

² A legelszántabb támogatóknak lehetőségük nyílt a vérükkel szavazni, erre szolgáltak a szavazóhelyiségben kihelyezett tűk. Ujjbegyük megszúrásával véres lenyomatot hagyhattak a szavazólap megfelelő részén. Forrás: Kifner, 2000.

³ Bővebben lásd Tóth, 2018b

népszavazás kíséretében, a szocialista alapokról építkező alkotmányhoz nem nyúltak, stb. – de politikai foglyok százai szabadultak ki a börtönből, javult a sajtónyilvánosság és teret kapott a korlátozott politikai pluralizmus.

A Damaszkuszi tavasz, illetve az állam által bevezetett reformok azonban nem hozták meg a belé vetett várakozásokat. 2001 augusztusára egy erőteljes visszarendeződés figyelhető meg a hatalomgyakorlás tekintetében, azaz Bassár el-Aszad nemhogy felszámolta volna Háfez el-Aszad politikai örökségét, hanem a saját céljaira fordította. Mindezek után a politikai alrendszer nyitásáról nemigen lehet beszélni. Ellenben a gazdaság már sokkal inkább terepe volt a reformoknak, és a végbement folyamatot a „szelektív liberalizáció” fogalmával lehet a legjobban leírni. Akárcsak az 1980-as és az 1990-es években, úgy most is addig terjedt ki az intézkedések hatóköre, amíg az nem veszélyeztette a politikai elit stabilitását. Természetesen jóval átfogóbb intézkedések születtek, mint a megelőző évtizedekben, azonban mégsem következett be a teljes nyitás. A továbbiakban a gazdasági alrendszerben végrehajtott változások kerülnek bemutatásra.

Nyílt célként fogalmazódott meg Szíria kivezetése a világpiacokra, valamint a globalizáció folyamataiba történő becsatornázása. Ehhez arra volt szükség, hogy a közszektor dominanciájára épülő centralizált gazdaság szakítson az állami tervgazdasággal és teret engedjen a piaci mechanizmusoknak. Hangsúlyt fektettek az állami monopóliumok visszaszorítására, valamint a privát szféra megerősítésére – utóbbi kapcsán érdemes megemlíteni, hogy már az 1980-as évektől hatékonyabban működött az állami szféránál, de a jogi szabályozási környezet sok esetben nem hagyott teret a fejlődésnek. Az Állami Tervezési Bizottság vezetője 2004-ben kijelentette, hogy Szíria 2010-re át fogja emelni a piacgazdaság főbb elemeit⁴. Érdekesség, hogy a piacgazdaság kialakítását a 2006-2010. közötti öt éves tervben rögzítette a szír kormányzat, azaz egy szocialista mintát és logikát követő fejlesztési program keretein belül kívántak meghonosítani egy azzal gyökeresen eltérő gazdaságszervezési gyakorlatot.

A piacgazdaság elemeinek átemeléséhez egyidejűleg szükség volt az állami intézményrendszer, valamint a pénzügyi rendszer reformjára. A Nemzetközi Valutaalap, valamint a Világbank közös programja, a *Financial Sector Assessment Program* segített Szíriának felzárkózni, amely fejlesztette a bankfelügyeletet és bankszabályozást, a monetáris politika alakításának technikáit, a bevételi adminisztrációt, illetve az államadósság kezelésével kapcsolatos technikákat. A

⁴ Haddad, 2005.

szabályozási környezet fejlesztését követően 2004-ben külföldi privát bankok is megkezdhatték a működésüket a korábban állami pénzintézmények uralta szektorban. A pénzügyi szektor több éven át tartó fejlesztése végül oda vezetett, hogy 2009-ben újranyitották a tőzsdét 40 évnyi szünet után.

A pénzmosás és terrorizmusfinanszírozás visszaszorítását célzó szabályozási keretrendszer 2005-ben megújult⁵. A fekete és szürkegazdaságból származó jövedelmek felderítése, illetve visszaszorítása minden állam jól megfogalmazható érdeke, akár a bűnüldözés, akár az állami bevételek növelése kapcsán. A pénzmosással és terrorizmusfinanszírozással kapcsolatos szabályozás folyamatos fejlesztése hozzájárul az adott gazdaság átláthatóságának, illetve nemzetközi megítélésének javításához. A nemzetközi szinten a Pénzügyi Munkacsoport (*Financial Action Task Force – FATF*) végez vizsgálatokat és fogalmaz meg ajánlásokat az országoknak, és utóbbiak átültetése a szabályozási környezetbe segíti az adott ország integrálódását a nemzetközi gazdasági-pénzügyi folyamatokba.

Mindezt az is indokolta, hogy az Egyesült Államok 1979. óta terrorizmust támogató országgént tartotta nyilván Szíriát. 2004-ben, tehát a pénzmosás és terrorizmusfinanszírozással kapcsolatos keretszabályozás felülvizsgálatánál újabb szankciók kerültek bevezetésre, majd a polgárháború kirobbanásával újabb és újabb szigorítások láttak napvilágot.

A nemzetközi kapcsolatok fejlesztése kapcsán érdemes megemlíteni, hogy a hatékonyabb politikai együttműködésen túl elsősorban gazdasági célokat szolgált. Az eredeti elképzelés az volt, hogy Szíria kitörjön a regionális tőkefüggőségéből, és képes legyen fejlett nyugati országokat is megszólítani. A Kereskedelmi Világszervezetben (*World Trade Organization – WTO*) 2001-ben tagságot kérelmezett, és ugyanebben az évben Jordániával, majd 2007-ben Törökországgal kötött szabadkereskedelmi megállapodást.

„Kapóra jött” Szíriának az Európai Unió szomszédságpolitikájának indulása 2003-ban, amely regionális célkitűzések mentén számos országgal mélyítette el a gazdasági és politikai kapcsolatokat. 2007. és 2010. között összesen 13 program megvalósításához kapott támogatást az Európai Uniótól, amely olyan fejlesztéseket jelentett, mint például vállalkozások adminisztratív terheinek és szabályozási akadályok csökkentése (2007.), középiskolai rendszert érintő reform

⁵ Central Bank of Syria, Anti-Money Laundering Commission

(2008.), az egészségügyi rendszer modernizációja (2009.), vagy az igazságszolgáltatási rendszer reformja (2010.)⁶.

Az államadósság – amely 2000-re elérte a GDP 152 százalékát – egy olyan pont volt, amely szintén rendezést kívánt. Számos ország, vagy éppen nemzetközi szervezet esetében Szíria hosszú ideig nem teljesítette törlesztési kötelezettségét, amely további források kihelyezésétől vágta el az országot⁷.

2000-ben például átütemezték Németország felé fennálló tartozást, 2004-ben újratárgyalták a Lengyelország felé fennálló 261,7 millió dolláros tartozást, amelyet 2005-ben a Szlovákia és Csehország (az egykori Csehszlovákiától igényelt) 1,6 milliárd dolláros hitellel kapcsolatos megállapodás követett. A legnagyobb eredményt mégis Oroszországgal érték el, ugyanis 13 milliárd dollár adósságot írt le Szíriának. Az államadósság kapcsán végrehajtott leírások és átütemezések jóvoltából 2005-re 10 százalék alá csökkent a GDP-hez viszonyított aránya, amely a gazdasági reformfolyamat egyik legnagyobb sikereként volt elkönnyvelhető⁸.

A fentieket összegezve látható, hogy ameddig a politikai alrendszer vonatkozásában nem valósultak meg átfogó intézkedések, addig a gazdaság jelentős reformokon ment keresztül.

A 2000-es évek elején megfogalmazott állam,- és gazdaságszervezési célokból látható, hogy Bassár el-Aszad jelentős változások megvalósítása mellett kötelezte el magát, Szíria teljes politikai és gazdasági nyitása mégsem lehetett reális alternatíva. Maga az elnök ugyanis elzárkózott a teljes liberalizációtól, és csak egyes részterületeken következhetek be a változások. Mindez nem meglepő annak fényében, ha a gazdasági döntések folyamatosan a politikai érdekekhez hozzárendelve kerülnek megvizsgálásra. Mivel a politikai alrendszer főbb pillérei változatlanok maradtak – alkotmány, Baath Párt monopol hatalmi helyzete, stb. – ezért egy teljesen nyitott gazdaság „rendszeridegen” lett volna egy centralizált politikai berendezkedéstől.

A LIBERALIZÁCIÓS FOLYAMAT MEGFENEKLÉSE

Bassár el-Aszad elnökségének első éveiben számos kihívással kellett egyidejűleg szembenéznie. Ide tartozik a hatalmi pozíciójának megerősítése, a gazdaság és a pénzügyi rendszer fejlesztése, Szíria nemzetközi politikai és

⁶ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/syria_en

⁷ Tóth, 2018. 9.o.

⁸ Syrian foreign debt less than 10% of GDP, 2005.

gazdasági kapcsolatainak javítása, illetve az ország újrapozicionálása a Közel-Keleten.

Mint látható volt, a társadalmi és államszervezési viszonyokat megreformálni kívánó Damaszkuszi tavaszt idejekorán elfojtotta a központi kormányzat. A gazdaság liberalizálása politikai reformok hiányában zajlott tovább, amely a 2000-es évek közepére szintén megfeneklett. Ez több okra is visszavezethető, a továbbiakban elsősorban a külkapcsolatok romlásából eredő negatív hatások begyűrűzése kerül bemutatásra. Mivel a gazdasági nyitással Szíria a nyugati országokat – így az Egyesült Államokat is – kívánta megszólítani, ezért a velük kialakított kapcsolatok romlása aláásta a „szelektív liberalizáció” remélt hatásait. A konfliktusok olyan témakörök mentén csoportosíthatók, mint Libanon okkupációja, a szíriai-izraeli kapcsolatok rendezetlensége, illetve az iraki háború.

Libanon formális katonai okkupációja a 2000-es években sokak szemében már indokolatlan volt, és Rafik Hariri volt miniszterelnök 2005-ben történt meggyilkolása után fenntarthatatlanná vált. A volt kormányfő halálát ugyanis a szír politikai vezetéssel hozták összefüggésbe, amely bár tagadta, mégis kimondva- kimondatlanul hozzá lett társítva. George W. Bush amerikai elnök mindössze néhány hónappal a merénylet után a libanoni televízióban úgy nyilatkozott, hogy a szíriai csapatoknak haladéktalanul ki kell vonulni az országból⁹.

További konfliktusforrást jelentett az izraeli-szíriai viszony rendezetlensége. Bassár el-Aszad a 2000-es évek elején a békefolyamat megkezdését hangoztatta, ugyanakkor – akárcsak az 1990-es években – a felek között megakadt az egyeztetési folyamat.

A fő törésvonalat Szíria és az Egyesült Államok között mégis a 2003-ban kezdődő iraki háború jelentette. Szíria és Irak az 1990-es évek végén rendezte egymással a kapcsolatait, amely 2000. és 2003. között a gazdasági együttműködés felélénkülését is magával hozta. Bassár el-Aszad hatalomra jutását követően Szíria rövid időn belül újraindította kőolajvezetékét, amelyben napi 120-200 ezer hordó iraki kőolajat szállított, dacára az ENSZ szankcióknak¹⁰. Irak a becslések szerint 3,4 milliárd dollár bevételre tett szert, és a Szíriai Kereskedelmi Bankon (*Syrian Commercial Bank*) keresztül bonyolította le tranzakciói jelentős részét. Az amerikai hadsereg 2003 áprilisában lekapcsolta a

⁹ Whitaker, 2005.

¹⁰ Dralonge, 2008.

vezeték működését, ezzel véget vetett a két országnak is bőségesen profitáló együttműködésnek.

Bár az iraki háború felhajtotta a kőolaj világszertei árát, Szíria a készletei korlátossága okán a régió többi olajkitermelő országához képest szerény mértékben tudott belőle kamatoztatni, ráadásul 2002-től kezdődően mind kevesebb mennyiség kitermelésére volt lehetősége (lásd 1. számú táblázat)¹¹.

Év	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
Átlagár hordó / dollár	17,27\$	27,72\$	21,99\$	23,71\$	27,73\$	35,89\$	48,89\$
Kitermelt mennyiség ezer hordó / nap	578	573	613	677	652	487	448
Év	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Átlagár hordó / dollár	59,05\$	67,19\$	92,57\$	59,04\$	75,83\$	102,68\$	101,09\$
Kitermelt mennyiség ezer hordó / nap	421	404	406	401	385	352	171

1. számú táblázat. A kőolaj átlagos világszertei árának alakulása 1989. és 2002. között¹².

Mint fent látható volt, az Irakkal való kereskedelem külső beavatkozás hatására idejekorán el lett vágva, míg a belföldi olajkitermelés az 1990-es évek közepétől folyamatosan csökkent – az 1996. évi 586 ezer hordó / nap kitermelésről 2005-re 448 ezer hordó / napra csökkent. Összehasonlításképpen, Irakban ugyanezekben az években 579 ezer hordó / nap, és 1.878 ezer hordó / nap nyersolaj kitermeléssel lehetett számolni – az 1996-os év volt az utolsó, amikor 1.000 ezer hordó / nap alatt volt a kitermelés.

Az Egyesült Államok és Szíria mind inkább elmérgesedő viszonya annak is betudható volt, hogy utóbbi következetesen mindvégig elutasította az iraki

¹¹ Szíria még így is képes volt 2000. és 2005. között 18 milliárd dollár valutatartalékot felhalmozni, amely meghaladta a 2002-es GDP 60 százalékát. Forrás: Hinnebusch, 2012.

¹² Forrás: <https://www.thebalance.com/oil-price-history-3306200>

katonai intervenciót, és a csapatok kivonása mellett érvelt. Szintén feszültséget okozott a két ország között, hogy Szíria nem hivatalosan támogatta az Irakba tartó harcosokat, például segítette az átutazásukat, gyorsabban intézték a papírmunkát, vagy kedvezményt adtak az útlevél ügyintézéshez¹³.

Az Egyesült Államok politikai vezetése ugyancsak neheztelt az Iránnal való együttműködésre. Ahogy az iraki háborúval a terrorizmus elleni harc a tetőfokára hágott, úgy lett egyre rosszabb megítélése Szíriának és Iránnak. Tény, hogy sok esetben szembementek az Egyesült Államok stratégiájával, ráadásul az iráni nukleáris program nemcsak regionális, hanem globális fenyegetést jelentett. A nemzetközi szinten mind inkább elszigetelődő Iránnal Szíria 2002-ben 50 milliárd dollár értékű megállapodást kötött közös vállalkozások létrehozásáról, 2004-ben „stratégiai együttműködésről” írtak alá egyezményt, míg 2006-ban kölcsönös védelmi megállapodást hoztak tető alá¹⁴.

Szíria gazdasági nyitásának egyik oka a fejlett országokból érkező tőkeáramlás felélénkítése volt. Ezt a folyamatot kívánta előmozdítani az államadósság rendezése, kereskedelmi megállapodások kötése, a pénzügyi szektor fejlesztése, illetve a gazdasági-politikai kapcsolatok normalizálása. Azonban az Egyesült Államokkal való kapcsolatrendszer elmérgesedése, illetve Szíria regionális szerepvállalása az iraki háború kapcsán ellehetetlenítette a fejlett országokkal való mélyebb gazdasági együttműködést.

Köszönhetően Szíria és az Egyesült Államok politikái között tátongó szakadéknak, utóbbi 2004-ben gazdasági szankciókat vezetett be. Ekkor még amerikai termékek exportja került tiltólistára, amelyet 2008-ban a szolgáltatások követtek. Amerikai állampolgár nem vállalkozhatott a kőolajiparban, illetve bárminemű kőolajjal kapcsolatos termék importja is tiltott lett¹⁵.

Az iraki háború kapcsán elmérgesedő szíriai-amerikai kapcsolatok politikai és gazdasági síkon egyaránt éreztették hatásukat. Az Egyesült Államok a szankciók bevezetésén túl igyekezte Szíriát a nemzetközi szinten elszigetelni, és a befektetőket távol tartani az országtól. A Szíria globális nyitását támogató pénzügyi és telekommunikációs szektort igyekezte egyidejűleg gyengíteni, és bár a „szelektív liberalizáció” célkitűzéseit meggátolta, Bassár el-Aszad belföldi támogatottsága növekedett.

Többek között a fentieknek tudható be, hogy a 2001-ben megigényelt WTO tagsággal 2010-ig nem történt előrelépés. Ebben az évben létrehoztak egy

¹³ Abdul-Ahad, 2005.

¹⁴ Gelbart, 2010.

¹⁵ U.S. Relations With Syria, 2014.

munkabizottságot, amely a tagsághoz vezető út első lépcsőfoka, ugyanakkor a 2011-ben kirobbant polgárháború okán eddig nem ült össze. Az Európai Unióval tervezett kereskedelmi megállapodás szintén kudarcba fulladt.

Ahogy az 1990-es években, úgy a 2000-es években is megállapítható, hogy Szíria tőkevonzó képességének kedvezőtlen alakulása egyidejűleg vezethető vissza nemzetközi kapcsolatai negatív alakulására, illetve az átfogó politikai-gazdasági reformok elmaradásának.

A részleges gazdasági nyitás nem tudta kompenzálni a nemzetközi kapcsolatok romlásából eredeztethető negatív hatásokat, viszont mindez nem tántorította el a politikai vezetést újabb és újabb kiegészítő intézkedések bevezetésétől.

Bár a 2000-es évek elején végbemenő „szelektív liberalizáció” erőteljesen építkezett az 1991-ben elfogadott befektetési törvényre, az óvatos és hiányos szabályozási nyitás nem hozott érdemi előrelépést. A törvény 7. számú módosító rendelete például továbbra sem óvta meg a vállalkozókat a politikai nyomás és korrupció okozta kihívásoktól, minthogy a befektetések biztosításához nem társítottak megfelelő garanciákat. A 2007-ben megszületett 8. és 9. számú módosítások már érdemi változást jelentettek, ugyanis évről évre nőtt a jóváhagyott befektetések száma. Egy 2009-es jogszabály tíz éves adómentességet kínált mindazon befektetőknek, akik az elmaradott keleti kormányzóságokban kívánták elindítani vállalkozásukat. 2010-ben Szíriát négy darab befektetési zónára osztották fel, és zónánként eltérő minimum tőkekövetelményt írtak elő – például Damaszkuszban és Aleppóban minimum 1 millió dollárt kellett befektetni, míg Rakkában elegendő volt 200 ezer dollárt.

2010-ben a 81. számú rendelet 110 millió dollár alaptőkével létrehozta a „*Syria for Investment*” holding vállalatot, amely befektetési projektek fejlesztését és partnerségi kapcsolatok kiépítését volt hivatott előmozdítani Szíria határain belül és kívül¹⁶.

Ahogy az előző fejezetben látható volt, a szír politikai vezetés igyekezett a pénzügyi rendszer szabályozását hozzáigazítani a nemzetközi elvárásokhoz. Ugyanakkor ez nem sikerült maradéktalanul, ráadásul a Szíriai Kereskedelmi Bankot jelentős kockázati tényezőként értékelte az Egyesült Államok pénzmosás tekintetében. 2006-tól közte és amerikai pénzügyi intézmények között nem lehetett hivatalos együttműködés. Bár egyedül csak a Szíriai Kereskedelmi

¹⁶ 2011 Investment Climate Statement – Syria, 2011.

Bankot érintette az intézkedés, mégis számos amerikai és európai bank az összes szíriai pénzügyi intézménnyel megszakította a kapcsolatot.

Mivel a nyugati befektetőket és pénzügyi intézményeket nem sikerült megnyerni, ismételten felértékelődtek a régióban fekvő országok. Jól jelzi ezt, hogy míg 2005-ben az arab országokból és Törökországból érkező közvetlen külföldi tőkebefektetés (*foreign direct investment* – FDI) 111 millió dollár volt, addig 2006-ra 1,6 milliárd dollárra emelkedett¹⁷.

Mivel a külföldi (elsősorban nyugati) bankok nem hozták meg a pénzügyi szektorban a várt fellendülést, Szíria új partnereket keresett. 2005-ben a szír parlament elfogadta az iszlám bank törvényeket, és 2006-ra már három iszlám bank kapott működési engedélyt. Mindez azért számít jelentős lépésnek, mivel az iszlám bankrendszer a hagyományos bankrendszer ellenpólusaként is értelmezhető, amely a fejlett országokban bevett gyakorlattól markánsan megkülönböztethető¹⁸.

A polgárháború kirobbanásának előestéjén, 2010-től jogszerűvé vált a külföldi lízingcégek működése. A hagyományos, azaz nyugati elvek mentén működő cégek 10,5 millió dollár, míg a sáriának megfelelő cégek 16 millió dollár alaptőkével kezdhették meg a működésüket¹⁹. Ahogy a bankok, úgy a lízingcégek esetében is felfedezhető az a kettősség, miszerint Szíria egyidejűleg nyitott a nyugati és a keleti világ felé.

KONKLÚZIÓ

Mint az a fentiekből kiolvasható, Bassár el-Aszad elnök hatalomátvételével egyidejűleg fogalmazódtak meg magas elvárások mind a nemzetközi, mind a hazai színtéren. A nyugati országok a politikai és gazdasági nyitás lehetőségét látták az új elnökben, míg Szíriában sokan átfogó változásokban reménykedtek.

Szíria „szelektív liberalizációs” kísérlete azonban nem hozta meg a kívánt változásokat, köszönhetően a nemzetközi kapcsolatok alakulásának, illetve a teljes liberalizációtól való tudatos elzárkózásnak. A liberalizációt szorgalmazó szír elit meglehetősen fragmentált volt, így nem tudta akaratát érvényesíteni a központi kormánnyal szemben (ráadásul nem mindenki volt vevő a változásokra, a katonai elit például kifejezetten elzárkózott a reformoktól). A központi kormányzat ennél fogva bármiféle komolyabb ellenállás nélkül

¹⁷ Hinnebusch, 2012.

¹⁸ Khan-Bhatti, 2008.

¹⁹ 2011 Investment Climate Statement – Syria, 2011.

valósíthatta meg céljait, és a 2000-es évek közepére egy pluralisztikusabb, hibrid rezsim alakult ki, amely továbbra is stabilan biztosította a politikai elit hatalmi monopóliumát.

Bár Szíria gazdasága a 2000-2010. évek folyamán folyamatosan fejlődött, mégsem tudott beérni számos régióban fekvő országot, illetve nem tudott lépést tartani a népességnövekedés ütemével sem. A társadalom meghatározó része a javuló gazdasági mutatók ellenére sem élt jobban, és a szociális nehézségek, kiegészülve a korlátozott politikai és polgári jogokkal, továbbra is a széleskörű elégedetlenség táptalaját adták.

A társadalom egészére kiterjedő elégedetlenség már az Arab tavasz forradalmi és megmozdulási hullám első hónapjaiban megmutatkozott, és köszönhetően a központi kormányzat elhibázott válságkezelésének, a tüntetések rövid idő leforgása alatt fegyveres összecsapásokká nőttek ki magukat.

A „szelektív liberalizáció” gazdasági eredményei a polgárháború kirobbanását követően mindössze néhány év leforgása alatt megsemmisültek, és történelmének egyik legsúlyosabb válságfolyamatával szükséges szembenéznie.

AJÁNLÁS

Tóth Zoltán Balázs: Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 1980-1989. között

Tóth Zoltán Balázs: Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 1990-1999. között

Tóth Zoltán Balázs: Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 2010. után

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 2011 Investment Climate Statement – Syria (2011): Report, Bureau of Economic, Energy and Business Affairs. Forrás: <https://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/2011/157366.htm>
- Abdul-Ahad, Ghaith (2005): From here to eternity, The Guardian. Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2005/jun/08/iraq-al-qaida>
- Central Bank of Syria, Anti-Money Laundering Commission. Forrás: <http://www.banquecentrale.gov.sy/main-eg.htm>
- Dralange, Richard N. (2008): Economics and Geopolitics of the Middle East, Nove Science Publishers, New York

-
- Gelbart, Jonathan (2010): The Iran-Syria Axis: A Critical Investigation, Stanford Journal of International Relations
 - Haddad, Bassam (2005): Syria's Curious Dilemma, Middle East Report
 - Hinnebusch, Raymond (2012): : Syria: from 'authoritan upgrading' to revolution?, International Affairs, Vol 88. No. 1.
 - Khan, M. Mansoor- Bhatti, M. Ishaw (2008): Islamic banking and finance: on its way to globalization, Managerial Finance, Vol 34. No.10.
 - Kifner, John (2000): Syrians Vote To Confirm Assad's Son As President, The New York Times.
Forrás: <https://www.nytimes.com/2000/07/11/world/syrians-vote-to-confirm-assad-s-son-as-president.html>
 - Seifan, Samir (2011): The road to economic reform in Syria, University of St. Andrews for Syrian Studies
 - Syrian foreign debt less than 10% of GDP (2005), Albawaba.com. Forrás: <https://www.albawaba.com/business/syrian-foreign-debt-less-10-gdp>
 - Tóth Zoltán Balázs (2018a): Államépítési törekvések Szíriában I. A Bassár e-Aszad kormányzat kihívásai, Jog- Állam- Politika, IX. évfolyam, 3. szám
 - Tóth Zoltán Balázs (2018b): Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 1980-1989. között, Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat.
 - U.S. Relations With Syria (2014): Fact Sheet, Bureau of Near Eastern Affairs.
Forrás: <https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3580.htm>
 - Whitaker, Brian (2005): Bush tells Syrians: get out of Lebanon altogether, The Guardian. Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2005/apr/20/usa.syria>